

### 3 Geheime consultancy

Bewaking van de onkreukbaarheid bij de overheid werd na de val van de muur een van de nieuwe taken van de BVD. Inmiddels zijn tal van ministeries, provincies en gemeenten onder een 'integriteitsvergrootglas' gelegd.

Het is echter de vraag of een inlichtingendienst wel de integriteit van zijn eigen overheid moet bewaken. Was de integriteitsaantasting begin jaren negentig wel zo groot dat BVD-bemoeyenis gerechtvaardigd was? Is deze instelling wel de juiste partner op dit terrein? Achteraf blijkt het ook de BVD zelf geweest te zijn die zich dit terrein toegeëigend heeft.

#### **Infiltratie van de overheid**

Integriteit, onkreukbaarheid, betrouwbaarheid, onaantastbaarheid. Woorden die begin jaren negentig werden uitgesproken door de minister van Binnenlandse Zaken Ien Dales. Het waren jaren waarin het spook van de georganiseerde misdaad welig tierde. Zowel de Centrale Recherche Informatiedienst als de BVD produceerde analyses die er niet om logen. Als er niet hard werd ingegrepen, zou het probleem van de georganiseerde misdaad flink uit de hand lopen. 'Maffia-achtige praktijken zoals die zich in een aantal landen hebben kunnen ontwikkelen nopen ons tot waakzaamheid', zei Dales op een congres van de Vereniging Nederlandse Gemeenten van 23 juni 1992. 'Het zou naïef zijn ervan uit te gaan dat Nederland geheel zou ontkomen aan de import van negatieve randverschijnselen, die een veiligheidsrisico voor de democratische rechtsorde inhouden.' De minister maakte zich bezorgd en riep de BVD te hulp. De dienst moest een oriënterend onderzoek uitvoeren naar kwetsbare sectoren binnen de overheid.

Een paar jaar later, tijdens de Parlementaire Enquête Opsporingsmethoden van de Commissie-Van Traa, bleek de minister een flinke duw in de rug te hebben gehad. Niet zij, maar de BVD maakte zich ernstig zorgen. Tijdens de openbare

verhoren van de commissie vroeg commissielid Mohammed Rabbae (GroenLinks) over de achtergronden van dit besluit. N. van Helten, oud-hoofd Democratische Rechtsorde van de BVD, antwoordde dat een groeiend aantal mensen zich destijds zorgen begon te maken over de bestuurlijke integriteit in Nederland. ‘Wij hebben in ieder geval als dienst onze minister op de verschijnselen gewezen die wij zagen. Dat is inderdaad gebeurd voordat zij die uitspraak deed. De mate waarin zij zich door ons heeft laten overtuigen of juist door anderen, heb ik geen kijk op.’ Feit is wel dat Docters van Leeuwen en Van Helten samen een persoonlijke notitie aan Dales hebben geschreven waarin zij hun ongerustheid over de integriteit bij het openbaar bestuur uitten.

In *Opening van Zaken, een ander BVD-jaarverslag* (1993) schreef Peter Klerks al hoe de twijfels van de Tweede Kamer eenvoudig aan de kant werden gezet. Klerks constateerde een kamerbrede twijfel over de taakverschuiving van de BVD. Vooral daar waar de BVD zou raken aan werkelijke bestrijding van de georganiseerde misdaad en de vervolging van individuele ambtenaren, stond de Kamer op haar strepen.

De BVD pakte zijn nieuwe taak ondertussen wel serieus op en begon in 1992 het grootschalige onderzoek naar de kwetsbaarheid van de overheid. Het onderzoek richt zich op de preventie van inbreuken van de bestuurlijke integriteit. In 1993 wordt echter al duidelijk dat de BVD het taakveld integriteitsbescherming vooral als breekijzer inzet om zich ook met de georganiseerde misdaad bezig te houden. In het jaarverslag benadrukt de BVD zelf dat er ook onderzoek zal worden verricht naar (mogelijke) aantasters: ‘Hierbij zullen zo nodig bijzondere inlichtingenmiddelen worden ingezet.’

Het integriteitsonderzoek zelf suddert intussen op een laag pitje door. Pas in 1995 zal de BVD de uitkomst bekendmaken. Voordien richt de BVD alvast het Meldpunt Integriteitsaantasting op waar mensen terecht kunnen met verhalen over corruptie en belangenverstrengeling en wordt er, vooral in verband met de Russische maffia, met buitenlandse inlichtingendiensten samengewerkt.

Inhoudelijk laat de BVD van zich horen door een bijdrage te leveren aan een bijeenkomst over integriteit voor Haagse ambtenaren in 1992. In de bijdrage van Onno Koerten, directeur Staatsveiligheid, is ruime aandacht voor het gevaar van de (internationale) georganiseerde misdaad. Koerten besteedt dan echter ook veel woorden aan de toch wel veel meer voorkomende 'kleine' integriteitsaantastingen, een richting die de BVD later nog meer op zal gaan.

Maar was die aantasting van de overheid nu wel zo erg als de BVD dacht? Het in 1995 voltooid onderzoek, is, zoals bijna alles bij de BVD, helaas niet openbaar, zodat we het moeten doen met de eindconclusie: 'Het onderzoek heeft geen concrete aanwijzingen opgeleverd voor grootschalige aantastingen door de georganiseerde misdaad van het openbaar bestuur op rijksniveau. Op uitvoerend niveau werd wel enige aantasting waargenomen, over de exacte schaal bestaat nog onduidelijkheid. Mede daardoor is waakzaamheid geboden.'

Opluchting alom zou je verwachten, helemaal als een jaar later ook de Commissie-Van Traa vaststelt: 'Er is geen sprake van dat zulke groepen langs de weg van corruptie en/of intimidatie belangrijke overheidsdiensten, laat staan gewichtige bestuurlijke organen of autoriteiten, onder controle zouden hebben. Niettemin geven enkele voorvallen uit de genoemde steden aan dat in elk geval op plaatselijk niveau de grens tussen openbaar bestuur [lees: (deel)gemeenteraad] en criminele groepen niet absoluut is en dus zorgvuldig moet worden bewaakt.'

Exit BVD, zou je denken. Er was immers twijfel over een dreiging, die na onderzoek bleek mee te vallen, waarmee er geen taak meer is voor diezelfde BVD. Niets is minder waar. De BVD gaat de jaren erna driftig verder met de taak bestuurlijke integriteit.

Vanaf 1995 brengt de dienst zijn expertise in bij verschillende projecten. Zo werd het ministerie van Buitenlandse Zaken gescreend, kregen de provincies Drenthe, Limburg en Overijssel te maken met de BVD en werden de gemeenten Hellevoetsluis, Spijkenisse, Rotterdam en Amsterdam op integriteit onderzocht. Ook grote infrastructurele projecten,

zoals de HSL, de Zuidas en de Noord-Zuidlijn in Amsterdam en de Vinex-locaties, werden begeleid door de BVD. Slechts bij de laatste projecten is nog een verband te leggen met de georganiseerde misdaad: men moet immers voorkomen dat misdaadgeldten gewit worden via zulke bouwopdrachten. De integriteitsscan bij de overheid zelf begeeft zich al veel meer op het terrein van de ‘consultancy’. Maar is de BVD op dit terrein de meest voor de hand liggende partner?

Om te beginnen staat het heimelijke karakter van de BVD haaks op een goed integriteitsbeleid. Bij de dienst is het credo: geheim, geheimer, staatsgeheim, terwijl goed integriteitsbeleid staat of valt met openheid. Juist deze geheimzinnigheid riep bij de gemeenten weerstand op om iets aan integriteit te doen. ‘De BVD heeft geen competentie op dit gebied’, verklaarde de woordvoester van de VNG, C Lomwel in *de Volkskrant*. ‘Het is niet zo dat we tegen zo’n inventariserend onderzoek zijn, maar we hebben er wel moeite mee wanneer de BVD ons van hogerhand wordt opgedrongen.’

Ook in Amsterdam is men bij verschillende dienstonderdelen niet gecharmeerd van de BVD-bemoeienis. De BVD stond aan de wieg van het project ‘Correct of Corrupt?’, dat de integriteit van de Amsterdamse ambtenaren onderzocht en dook vervolgens ook op in het Projectbureau Noord-Zuidlijn. Dat werd niet door iedereen gewaardeerd. Het blijft vreemd dat een geheime dienst bemoeienis heeft bij een dergelijke ingreep in de infrastructuur.

Onderzoekers op het terrein van de integriteit bij de overheid pleiten al sinds jaar en dag voor een open benadering van het onderwerp. ‘De meest geschikte manier om corruptie tegen te gaan is het verregaand toepassen van transparantie. In het glazen huis van de overheid hoeven de politicus en de ambtenaar die niets te verbergen hebben ook niets verborgen te houden, mits natuurlijk privacy en andere zwaarwegende motieven gerespecteerd worden’, aldus Dr Peter Nientied, adviseur bij De Boer & Ritsema van Eck.

Ook Leo Huberts, Hoogleraar Politie- en Veiligheidsstudies aan de Universiteit van Amsterdam, bepleit een open aanpak van het integriteitsprobleem bij de overheid. ‘Er zou

een apart integriteitsinstituut moeten komen dat informatie verzamelt en analyseert en mensen en organisaties adviseert met betrekking tot integriteit. Zo'n instelling moet, om ongewenste beïnvloeding te voorkomen, een zekere mate van onafhankelijkheid hebben van de personen en instanties die onderwerp van informatieverzameling, onderzoek en advisering kunnen zijn. Belangrijk is dat er mechanismen ingebouwd worden die zorgen voor democratische controle en transparantie. Een dienst als de BVD vind ik daarvoor niet de aangewezen instantie. Ik heb me ook in het verleden wel verbaasd over de rol van de BVD in het kader van het gewone integriteitsbeleid. Dat beleid hoort gewoon thuis op het departement. Dat laat onverlet, en dat is wel belangrijk, dat ik blij ben met een deel van het werk dat de BVD deed en doet op dit terrein. Beter door de BVD dan helemaal niet, is dan de boodschap.'

Roger Vleugels gaat nog een stap verder in zijn kritiek. In *Binnenlands Bestuur* van 28 mei 1999 schreef hij: 'Het heeft er alle schijn van dat de overheid deze consultancymarkt zelf heeft doen ontstaan, doordat ze in eigen huis de controlefuncties niet naar behoren uitvoert. Het beste wapen tegen bedreiging van de integriteit is gewoon behoorlijk bestuur. Had de overheid de financiële verantwoording, per project en per ambtenaar, functioneringsgesprekken of het inzicht in bijbanen maar beter op orde. Was er maar sprake van openbare, althans openbaar controleerbare aanbestedingen. Doordat deze controlefuncties verslonsd zijn worden schrikbeelden van corrupte ambtenaren en een oprukkende onderwereld te hulp geroepen.'

Het heimelijke karakter van de BVD zorgt er ook voor dat de kwaliteit van de integriteitsonderzoeken moeilijk meetbaar is. Het overheidsbeleid straalt uit dat integriteitsonderzoek degelijk moet gebeuren. De Raad van de Accountancy, waar onderzoeken tegen het licht kunnen worden gehouden, staat borg voor een bepaalde kwaliteit. Het belang hiervan werd maar weer eens onderstreept toen oud-burgemeester Bram Peper zich niet kon vinden in de strekking van het onderzoek van

KPMG naar zijn uitgaven in Rotterdam. Bij onderzoeken door de BVD heeft de Raad van de Accountancy echter niets in te brengen. Vreemd, want ook de BVD doet, na meldingen die bij de dienst binnenkomen, wel degelijk ook onderzoek naar personen op het Meldpunt Integriteit. Bij dat Meldpunt komen jaarlijks tientallen meldingen binnen. Een deel van de meldingen wordt door de BVD zelf onderzocht; in 1995 waren dat er dertien, in 1996 elf, in 1997 veertien en in 1999 drieëntwintig.

Een ander heikel punt is het gegeven van een overheid die zichzelf onderzoekt. Net als bij bedrijven hangt men de vuile was liever niet buiten. Echt grote aantastingen van de integriteit kunnen juist verborgen blijven, of worden intern afgehandeld.

Dit mechanisme is duidelijk terug te zien in de manier waarop de BVD de integriteit van een aantal medewerkers van het Bureau Bijzondere Zaken (BBZ) van de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND) onderzocht.

Eind 1998 diende advocaat Pieter Bogaerts een persoonlijke klacht in over mogelijk corrumperende contacten tussen de leiding van het BBZ en een tolkenbureau in Middelburg. De tolken zouden tegen betaling asielzoekers aan een verblijfsvergunning helpen. Daarbij zou ook de politieke voorkeur, de Koerdische Arbeiderspartij PKK, van betrokkenen een rol spelen. Het tolkenbureau zou zich 'ingekocht' hebben bij het BBZ. Bogaerts wist de toch zware beschuldiging te staven met maar liefst acht verklaringen.

Het BBZ regelde tot 1999 de tolken en handelt verder alle moeilijke zaken af, zoals onderzoek naar mensensmokkel, valse papieren en criminaliteit onder asielzoekers. BBZ neemt vaak deel aan opsporingsonderzoeken en is het contact van de IND voor de BVD. De BVD wil namelijk regelmatig dossiers van vreemdelingen inzien en wil vervolgens een aantal vreemdelingen benaderen. Dit gaat allemaal in nauw overleg met het BBZ. In feite is de BVD voor een goede toegang tot de IND-bestanden afhankelijk van medewerking van het BBZ.

In 1998 moest de BVD dus ditzelfde BBZ gaan onderzoeken. Toen de BVD uiteindelijk concludeerde ‘dat er geen indicaties zijn voor de juistheid van de concreet geuite beschuldigingen ten aanzien van leidinggevende figuren binnen de IND, of ook maar aanwijzingen die in die richting wijzen’, nam advocaat Bogaerts dit dan ook met een korreltje zout.

In dit geval speelt ook de specifieke rol van de BVD als inlichtingendienst een rol. Juist binnen het ambtenaren-circuit heeft de BVD gevoelige relaties. De BVD heeft op allerlei ministeries, provincies en gemeenten formele en informele contacten. De dienst is afhankelijk van de medewerking van veel ambtenaren en dit staat degelijk integriteitsonderzoek in de weg.

### Het screenen van politici

Ondanks al deze nadelen lijkt de overheid toch door te willen gaan op de ingeslagen weg. Bij alle discussies over het integriteitsbeleid schuift de minister van Binnenlandse Zaken de BVD naar voren. De BVD zelf blijft in zijn jaarverslagen hame- ren op de kwetsbaarheid van de overheid voor aantasting van haar integriteit door de georganiseerde misdaad.

Het wordt echter tijd dat dat beeld ondertussen bijgesteld wordt. Ook Jan Wilzing, korpschef regiopolitie IJsselland en portefeuillehouder Georganiseerde Criminaliteit in de Raad van Hoofdcommissarissen, constateerde in september 2001 in het *Tijdschrift voor de Politie* dat er begin jaren negentig mis- schien te bezorgd was gereageerd. ‘Het is boeiend om nu, in retrospectief, te bezien of onze bezorgdheid van destijds daad- werkelijk is uitgekomen. Ik constateer dat de vrees die wij des- tijds hadden voor een overheersende verwevenheid van de onder- met de bovenwereld, een sterke toename van de amb- telijke corruptie, maffiose ontwikkelingen naar Amerikaans voorbeeld en een eventuele infectie van de politiek door de onderwereld, niet als zodanig zijn uitgekomen.’

Eenzelfde conclusie zou moeten gelden voor de BVD- betrokkenheid bij het screenen van kandidaten voor politieke partijen. In de herfst van 1993 bracht de Amsterdamse politie in samenwerking met het televisieprogramma NOVA een aan-

tal grote acties tegen de georganiseerde misdaad in beeld. Als klap op de vuurpijl verklaarde hoofdcommissaris Nordholt in een afsluitend interview dat ook politieke partijen geïnfiltreerd werden door de georganiseerde misdaad. De verbijstering was groot: dreigt Nederland af te glijden naar Italiaanse toestanden, waar maffia en politiek twee handen op één buik zijn? Nordholt was echter heel vaag in zijn constatering. Toen Paul Witteman feiten wilde weten, hield hij de lippen op elkaar: 'Daar spreek ik niet over.' De voltallige pers ging gealarmeerd door dit bericht natuurlijk direct op jacht.

Al snel bleek dat het in Amsterdam ging om een mislukte poging van een lid van een Turkse criminele organisatie om zich verkiesbaar te stellen in een stadsdeel voor de PVDa. Op landelijk niveau was er het geval van de bekende onroerend-goedhandelaar Harry Mens, die in verband met een analyse van een criminele organisatie in de CID-registers zou voorkomen. Concreet waren er geen verdenkingen tegen hem. Maar hij was wel bezig zich verkiesbaar te stellen voor de VVD in de Tweede Kamer.

In Amsterdam was de BVD nog actief inzake de VVD'er Henk Rieske, fractievoorzitter van een stadsdeelraad. In een ambtsbericht aan de VVD schreef de BVD dat Rieske actief en bewust betrokken was bij het helen van illegaal gegenereerde gelden. Niet mis zo'n beschuldiging. In het boek *Het Koningskoppel* van Klaas Langendoen en Arthur Vierboom legde Rieske echter uit hoe het in elkaar stak. Vanaf 1990 werd hij door justitie verdacht van deelname aan een organisatie die tot oogmerk had het plegen van misdrijven, te weten heling van geld. Op 14 juni 1992 werd het onderzoek afgesloten: er waren onvoldoende aanwijzingen gevonden voor schuld. Toch kwam de BVD in november 1993 met een verdachtmakend ambtsbericht.

Ondanks de magere oogst, van echte infiltratie kan immers niet worden gesproken, was de integriteit van politici plotse-ling wel een hot item geworden. In Amsterdam werd het onderwerp flink ter hand genomen. Het driehoeksoverleg (burgemeester, politie en openbaar ministerie) bekeek met de



bvd de mogelijkheden om politici te screenen. De bvd kon daarbij steunen op een rijke ervaring uit het verleden. Tijdens de koude oorlog hield de dienst politici van allerlei pluimage in de gaten. Destijds was men vooral bang voor infiltratie door communisten, maoïsten en trotskisten in de reguliere partijen en vakbonden. De partijen werden meestal rechtstreeks geïnformeerd en namen hun eigen maatregelen.

Afgesproken werd nu dat de burgemeester het aanspreekpunt wordt voor de partijen. Bij ernstige twijfel over een kandidaat kunnen zij via hem een beroep doen op de bvd. Omgekeerd kan de bvd de burgemeester inlichten. Landelijk werd het infiltratieverhaal besproken door minister van Binnenlandse Zaken Hans Dijkstal met de partijvoorzitters. Ook zij spraken af de Amsterdamse regeling toe te passen.

In 1997 barstte de discussie over de infiltratie in politieke partijen opnieuw los. Een groep pvda-leden in Beverwijk trekt aan de bel. Het net gekozen gemeenteraadslid Faiz Yerlibucak zou banden hebben met de Grijsse Wolven. De beschuldigingen zijn serieus. Uit diverse anonieme bronnen komen feiten naar boven, die er inderdaad op wijzen dat Yerlibucak op z'n minst sympathiseert met deze extreem rechtse Turkse organisatie.

Voor- en tegenstanders van Yerlibucak vallen in de pers over elkaar heen en de beschuldigingen kunnen niet echt hard gemaakt worden. Wel krijgen de verontruste leden een steuntje in de rug van het Comité Stop de Grijsse Wolven, dat in het boek, *Turks Extreem Rechts*, meldt dat de Grijsse Wolven proberen te infiltreren in de plaatselijke politieke partijen. Het comité noemt onder andere de Amsterdamse stadsdeelraden Bos en Lommer, Zeeburg en Sloterveer/Geuzenveld. Bij Yerlibucak plaatst het comité grote vraagtekens.

Ondertussen heeft de pvda-fractievoorzitter in Beverwijk, Maarten Dijkshoorn, contact opgenomen met het partijbestuur. Via Amsterdam wordt de bvd ingeschakeld om Yerlibucak te screenen. De dienst concludeert dat de man niets te verwijten valt.

Het blijft echter onduidelijk wat voor afspraken er nu precies zijn met de bvd. Naar aanleiding van deze affaire stelt Tweede-Kamerlid Peter Rehwinkel (pvda) in het *Pvda-*

*Vlugschrift* van 31 mei 1997: ‘Yerlibucak is op deze manier van alle blaam gezuiverd. Wel vind ik dat er in de toekomst richtlijnen moeten worden opgesteld die ook rekening houden met de privacy en de reden om iemands antecedenten te onderzoeken.’ Thom de Graaf, woordvoerder juridische zaken van D66, toonde zich in het *Vlugschrift* zeer verbaasd. Volgens De Graaf ontbreekt het aan een rechtsbasis voor zo’n onderzoek. Ook hij pleitte voor richtlijnen die geldig zouden moeten zijn voor alle partijen. PVDA-Kamerlid Gerrit Jan van Oven pleitte voor een bijeenkomst van de partijvoorzitters met de BVD.

Op 4 september 1997 vindt die bijeenkomst al plaatst. De voorzitters van PVDA, CDA, VVD, D66 en GroenLinks zijn het erover eens dat de BVD in beginsel geen taak heeft bij het screenen van kandidaten. Ook minister Dijkstal meent dat het op voorhand screenen van kandidaten voor vertegenwoordigende functies niet past in de wettelijke taakopdracht van de BVD. Afgesproken wordt de in 1994 vastgestelde lijn te blijven volgen. De partijen kunnen bij ernstige twijfel aankloppen bij de BVD en als de BVD zelf iets tegenkomt over mogelijk malafide kandidaten dan worden de partijen ook geïnformeerd.

Deze manier van screenen wordt nog steeds toegepast. Volgens Coby Admiraal van het partijbureau van de PVDA in Amsterdam wordt de BVD in het uiterste geval ingeschakeld. ‘Eerst gaan we zelf allerlei referenties van de kandidaten na. Er wordt gepraat met mensen uit de directe omgeving en pas als er gerede twijfel is aan iemands overwegingen wordt de burgemeester ingeschakeld.’ Duidelijke richtlijnen zijn er echter nog niet. ‘Daar wordt wel aan gewerkt bij Binnenlandse Zaken.’ Volgens Admiraal is het in ieder geval de laatste jaren niet voorgekomen dat de BVD zelf naar de PVDA is toegestapt met informatie over een kandidaat.

De richtlijnen blijken er overigens wel te zijn. In een brief van 26 mei 1998 aan de Tweede Kamer doet minister Dijkstal haarfijn uit de doeken wat de regels inhouden. Dijkstal benadrukt ook de eigen verantwoordelijkheid van de politieke partijen. De BVD zou pas in zicht moeten komen als er tegen een (kandidaat-)politicus reeds verdenkingen bestaan. Net als in het verleden kan de BVD een onderzoek instellen tegen een

(kandidaat-)politicus als hij tegen iemand aanloopt in een regulier eigen onderzoek.

De te volgen procedure lijkt wat meer rechtszekerheid te bieden. Op het moment dat een partijvoorzitter om een BVD-screening vraagt, moet de betrokkene ook worden ingelicht, tenzij de effectiviteit van het onderzoek geschaad zou kunnen worden. Als de BVD dan een onderzoek verricht, wordt er schriftelijk gerapporteerd zodat de betrokkene zich kan verweren. Navraag bij de gemeente Amsterdam leert echter dat men daar de betrokkenen juist niet vooraf informeert.

Toch blijft de grote vraag of deze manier van BVD-screening terecht is. De infiltratie door de georganiseerde misdaad in de politiek heeft nooit werkelijk plaatsgevonden. Nordholt overdreef in 1993 schromelijk, in de jaren erna heeft geen enkel geval zich meer aangediend.

### **Veiligheidsdienst Aruba**

De Nederlandse overzeese gebiedsdelen beschikken over hun inlichtingendiensten. Het Caribische eiland Aruba heeft, met zijn status aparte in het Koninkrijk, een eigen Veiligheidsdienst Aruba (VDA).

De afgelopen jaren heeft de VDA regelmatig in het centrum van de belangstelling gestaan. De media, de politiek en inlichtingendiensten uit Aruba zelf, Nederland en de Verenigde Staten gaven de VDA veel aandacht. Op geringe afstand van Venezuela en Colombia, voorzien van een goede financiële infrastructuur en met veel toeristen die het eiland passeren, is Aruba al jarenlang een belangrijk aandachtspunt voor investeerders en witwassers van drugsgelden. De Amerikaanse regering verklaarde in de jaren tachtig drugs tot een van de belangrijkste bedreigingen van de Amerikaanse samenleving. Om deze bedreiging te elimineren begon zij een 'War on Drugs' waarin enorme hoeveelheden geld en mensen werden geïnvesteerd. Deze oorlog heeft naast de binnenlandse bestrijding van drugshandel en -gebruik ook een stevige buitenlandse poot. De Verenigde Staten proberen, voorlopig zonder veel succes, ook de producenten en aanvoerroutes aan te pakken.

Ook Aruba moet volgens de Verenigde Staten in het gelid

gebracht worden. Wanneer de Amerikaanse antidrugs-dienst DEA Aruba eind jaren tachtig bestempelt als een centrum van de drugshandel, reageert Nederland op deze beschuldiging door een aantal Nederlanders op belangrijke posities bij justitie te zetten. Ook de vDA wordt ingezet. Aruba is echter een zo klein dat er weinig geheim kan blijven voor de bewoners. Bovendien zijn de lijnen tussen politiek, inwoners en zakenleven (bonafide en malafide) erg kort. Een spannend werkterrein voor een inlichtingendienst dus.

De vDA gaat vanaf het moment dat Aruba eind jaren tachtig in het middelpunt van de aandacht van de Amerikaanse drugbestrijders komt, samen met BVD en CIA intensief informatie verzamelen over een drugs- en witwasnetwerk op Aruba. Met name de vrijhandelszone van het eiland staat in het middelpunt van de belangstelling. Dit onderzoek loopt een aantal jaren ongestoord voort, waarbij de resultaten door de vDA worden doorgegeven aan betrokken inlichtingendiensten in het buitenland. Het criminele netwerk blijkt banden te onderhouden met de Arubaanse zakenwereld en politiek om op Aruba op grote schaal drugsgeld wit te kunnen wassen. In een internationaal onderzoek naar de financiële handel en wandel van de Siciliaanse drugsmafia wordt eveneens bevestigd dat Aruba een populaire geldroute is. Daarbij duiken ook regelmatig de namen van een aantal belangrijke Arubaanse zakenfamilies op, waaronder de familie Mansur die groot zijn geworden door middel van allerhande smokkelactiviteiten. De Mansurs beheersen tegenwoordig voor een groot deel het financiële en politieke leven op Aruba. Bovendien hebben ze een deel van de media in handen en zijn ze op het eiland zo goed als onaantastbaar.

In 1994 komt er een nieuwe regering aan de macht op Aruba. De winnende Arubaanse Volks Partij (AVP) is gefinancierd door personen uit de kringen van de Mansurs. Er zijn sterke vermoedens dat dit gebeurde op voorwaarde dat de vDA zou worden tegengewerkt bij het onderzoek naar de witwaspraktijken. Wanneer de dienst het onderzoek intensiveert, leidt dit dan ook tot een voorspelbare vete met de nieuwe regering.

De regering lijkt zich niet erg te interesseren voor mogelijke drugsgelateerde misdaad op het eiland. Volgens premier Jan Hendrik Eman (AVP) is dit vooral een probleem van andere landen: de producenten en de consumenten. Aruba kan er niets aan doen dat het als tussenstation wordt gebruikt. De onderzoeken naar betrokkenheid bij drugshandel en witwaspraktijken worden via de Mansur-media tegelijkertijd gepresenteerd als verraad aan de Arubanen: de vDA heeft gegevens over dubieuze handelingen met grote geldbedragen doorgegeven aan Amerikaanse inlichtingendiensten. Die gegevens betreffen onder andere een lijst met namen van betrokkenen bij witwaspraktijken, onder wie een aantal belangrijke inwoners van Aruba. De regering-Eman eist naar aanleiding hiervan onmiddellijk inzage in alle vDA-activiteiten.

In reactie hierop stelt de dienst samen met de BVD en de CIA een onderzoek in, waarvan de conclusie luidt dat Aruba geen werkelijke democratie meer is en dat de machthebbers de onzuivere belangen van enkele machtige eilandbewoners dienen. Op dat moment dreigen twee leden van de familie Mansur te worden uitgeleverd aan de Verenigde Staten. Enkele jaren daarvoor had de BVD al een poging gedaan de familie Mansur erin te luizen met behulp van de beruchte gentleman-crimineel Heer Olivier. Olivier werd ingezet als undercover-agent van de CID, BVD en Amerikaanse douane. De hele zaak mislukte echter omdat de Mansurs de zaak uiteindelijk toch niet vertrouwden.

De situatie loopt in oktober 1994 snel uit de hand wanneer de Arubaanse regering zware druk op de vDA uitoefent en zijn functioneren flink belemmert. Ook zet de regering vDA-directeur Martin Ras aan de kant. De Nederlandse rijksoverheid grijpt in en brengt de dienst via een Koninklijk Besluit onder direct Nederlands bestuur. Tegelijkertijd brengt de marine de relevante archieven in veiligheid en wordt het hoofd van de dienst met zijn familie in ijlt tempo naar Nederland getransporteerd. De BVD betreedt het eiland in de persoon van Onno Koerten, de directeur Staatsveiligheid. Hij neemt de leiding van de vDA over en licht de dienst door. De aanbevelingen die Koerten op basis van dit onderzoek doet, bevestigen de lezing

van het voormalige hoofd van de vDA. Zo stelt Koerten dat minister-president Eman heeft geprobeerd om een van cocaïnehandel verdachte zakenman vrij te krijgen in de Verenigde Staten, waarbij hij ten onrechte schermde met steun van de Nederlandse regering. Daarnaast constateert Koerten meer criminele contacten van enkele (ex-)ministers. Een minister had bijvoorbeeld zijn zus aangesteld op zijn ministerie, direct nadat ze in Nederland was vrijgelaten. Ze had vastgezeten wegens cocaïnesmokkel.

Ondanks de vrij serieuze aantijgingen van Koerten verdwijnen zijn aanbevelingen in een Arubaanse bureaula en keert de vDA na een jaar onder curatele te hebben gestaan, terug onder Arubaans bestuur. Het Koninklijk Besluit wordt ingetrokken, maar verder is er niets veranderd. De verhoudingen blijven hopeloos vertroebeld. Wel is het plan van de Arubaanse regering om een stroman hoofd van de vDA te maken, inmiddels verleden tijd. Het nieuwe hoofd en zijn adjunct worden voor hun taak opgeleid door de BVD en staan dus onder indirecte Nederlandse controle.

In 1996 verslechtert de hele politieke en justitiële sfeer op het eiland verder als gevolg van de ruzie rond de vDA. Dat merkt ook het hoofd van het openbaar ministerie Zwinkels. Zwinkels is een van de mensen die in 1991 vanuit Nederland naar Aruba zijn gestuurd naar aanleiding van de opmerkingen van de DEA over Aruba. Hij doet, net als de vDA, diepgravend onderzoek naar de witwaspraktijken op het eiland en de betrokkenheid van de belangrijke zakenfamilies. Volgens de Arubaanse politieke leiding gedraagt hij zich als een stroman van de Amerikaanse justitie in de op hol geslagen War on Drugs. Zwinkels is de lokale vertegenwoordiger van het Nederlandse streven om Aruba weer in het gareel te krijgen. Volgens de Arubaanse regering zou Zwinkels echter een verborgen agenda hanteren en niet of nauwelijks communiceren met de lokale politie en politiek.

Zwinkels is inmiddels betrokken bij een operatie tegen de Colombiaanse drugsmafia op basis van infiltratie en gecontroleerde doorvoer. Hierbij maakt hij gebruik van Nederlandse politie en justitie en passeert hij de Arubanen, wat tot veel

kinnesinne leidt. Bovendien verwijten de Arubanen hem dat hij geld dat gemoeid was met de gecontroleerde doorvoer van weed in eigen zak heeft gestoken. Naar aanleiding van al deze conflicten wordt hem het werken onmogelijk gemaakt. Ook de vDA is erbij betrokken. Volgens Zwinkels is de dienst lamgelegd maar doet hij niets, omdat hij, net als het om, door de enorme ruzies met de regering in een volledig isolement is geraakt en geen vuist meer kan maken.

De situatie loopt nog verder uit de hand wanneer Arubaanse politici Zwinkels proberen pootje te lichten en de Nederlandse rijksoverheid de kant van Zwinkels kiest. vvd-fractieleider Frits Bolkestein gooit nog wat olie op het vuur door te constateren dat Aruba op weg is een 'roversnest' te worden. Op Aruba zelf verkondigt de grootste oppositiepartij dat de vDA gemanipuleerd wordt door de regering. Op de achtergrond zou de Colombiaanse cocaïnemaffia een rol spelen.

De regering in Den Haag wil een grote schoonmaak van de Antilliaanse en Arubaanse politie en justitie. Ze stelt een onderzoekscommissie in die met een vernietigend rapport komt over de Arubaanse situatie: de hele politietop moet worden vervangen, de minister van Justitie moet weg, het voormalige hoofd mag niet terugkeren en ook Zwinkels moet het veld ruimen. Dit laatste zou een tegemoetkoming aan de Arubaanse overheid zijn geweest, maar mogelijk heeft hij zich met zijn manier van werken ook volledig onmogelijk gemaakt. Verder wordt het Wetboek van Strafvordering aangepast en wordt de merkbare invloed van Amerikaanse opsporingsinstanties op de Arubaanse drugsbestrijding groter. Een van de eerste die dit merkt is de familie Mansur, die twee van haar leden uitgeleverd ziet worden aan de Verenigde Staten.

Hierna begint de opbouw. Met de Nederlandse MID wordt een samenwerkingsovereenkomst gesloten, de BVD levert technische bijstand, stages en opleidingen voor de vDA. De leiding van de vDA wordt vervangen en na deze schoonmaak kan de vDA ook weer zaken doen met de Amerikaanse inlichtingendiensten. Deze ondersteuning blijft daarna structureel bestaan.